

УДК: 355.233(477)

Вадим Марценківський,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-5136-9359

Євген Камалов,
ORCID ID 0000-0002-1994-7144
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ

Микола Клонцак,
кандидат військових наук
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0003-2848-2665
DOI: 10.33099/2617-1775/2020-02/174-185

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

В умовах гібридної війни, що триває на Сході України, зміни форм та способів застосування Збройних Сил України особливої актуальності набула проблема ефективності військової освітньої діяльності, яка б відповідала вимогам сучасності. Особливо це стосується підготовки офіцерів запасу в Україні.

Проведений аналіз чинної нормативно-правової бази, вимог сьогодення щодо порядку та організації підготовки офіцерів запасу, дав можливість авторам під час дослідження встановити множину показників ефективності функціонування військових навчальних підрозділів системи підготовки офіцерів запасу та запропонувати спосіб їхнього об'єднання у два загальні типи. Це типи показників, що характеризують вартість та результативність (якість) військової підготовки громадян у військових навчальних підрозділах.

Виходячи з цього, у статті вперше встановлено основні комплексні та часткові показники вищезазначених складових ефективності функціонування підрозділів системи підготовки офіцерів запасу в Україні (вартість, результативність) та визначено відповідний інтегральний показник і критерій ефективності їхнього функціонування.

Підґрунтям оцінювання ефективності функціонування системи підготовки офіцерів запасу стало те, що на сьогодні, принципи організації та фінансового забезпечення військової підготовки у різних військових навчальних підрозділах системи підготовки офіцерів запасу є різними, тобто формуються органом управління кожного військово-навчального підрозділу, що суттєво впливає на їхні витрати (затрати) на військову підготовку громадян та відповідно на її результативність (якість) у кожному військово-навчальному підрозділу системи підготовки офіцерів запасу.

Із використанням запропонованих методичних підходів щодо оцінювання ефективності функціонування військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти визначено цільову функцію ефективності функціонування системи підготовки офіцерів запасу, за допомогою якої можна кількісно оцінити якість підготовки офіцерів запасу в різних підрозділах та регіонах системи підготовки офіцерів запасу Збройних Сил України.

Це дасть змогу встановити можливі напрями підвищення ефективності навчання за програмою підготовки офіцерів запасу та з'ясувати зміст основних категорій, принципів і

концептуальних засад, необхідних для подальшого реформування системи підготовки офіцерів запасу в Україні.

Ключові слова: *підготовка офіцерів запасу; показники та критерій ефективності функціонування; система підготовки офіцерів запасу; функціонування військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.*

Постановка проблеми. Розвиток військової освіти є одним із пріоритетних напрямів реформування Збройних Сил України на найближчу перспективу. В умовах війни на Сході України, зміни форм та способів застосування Збройних Сил, всебічної інформатизації, посилення співпраці з НАТО особливої актуальності набула проблема ефективності і відповідності військової освітньої діяльності вимогам сучасності. Повною мірою це стосується і підготовки офіцерів запасу [1-6].

Підготовку офіцерів запасу проводять в усіх країнах, які дбають про захист свого суверенітету. Цей контингент військових фахівців використовують для поповнення кадрового складу, а також залучають у разі виникнення кризових ситуацій як у самих країнах, так і в різних регіонах світу [3, 6, 7, 16].

На основі власного досвіду щодо функціонування системи підготовки офіцерів запасу в нашій державі, більшість фахівців, призваних до лав ЗС України із запасу за останні роки, не показали достатніх вмінь та навичок, необхідних у сучасній війні. Важливим проблемним питанням сьогодення стало реформування системи підготовки офіцерів запасу для ЗС України. Водночас на цей час немає єдиних методичних підходів та рекомендацій (методики), що дали б змогу оцінити ефективність функціонування окремих військових навчальних підрозділів (ВНП) системи підготовки офіцерів запасу (далі – СПОЗ) [6, 8, 9, 10, 15–17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На загальноекономічному та загальноосвітньому рівнях окремі аспекти поставленої проблеми досліджено у працях українських учених як О.А. Грішнова, І.С. Каленюк, В.І. Куценко, Л.І. Паращенко, А.М. Стадник. Відомими працями зарубіжних учених, з питань ефективності функціонування освіти є дослідження Г.В. Башкіної, А.Б. Віфлеємського, П.В. Деркачова, І.В. Лисенка, Т.І. Пуденка та інших [8, 9, 17].

Структури та організаційно-методичні засади підготовки офіцерів запасу (резерву) в Україні відображені в низці вітчизняних і зарубіжних наукових праць [6, 7, 10, 11, 15, 16]. Зокрема в монографії М.І. Нещадима “Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика” та матеріалах дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук В.В. Дуліна “Педагогічне управління процесом підготовки офіцерів запасу на військових кафедрах” проаналізовано педагогічні проблеми підготовки майбутніх офіцерів та шляхи її вирішення. Решта публікацій є суто інформативними і присвячені питанням психології та досвіду підготовки офіцерів запасу В. В. Стадник, загальному висвітленню досвіду окремих країн у підготовці сил резерву І.М. Скворок.

У той же час у цих роботах розглянуто загальні питання оцінювання ефективності функціонування систем та закладів цивільної і військової освіти. Єдиної методики, що давала б змогу оцінити ефективність функціонування окремих військових навчальних підрозділів системи підготовки офіцерів запасу на цей час науковці не розробили.

Наявні дослідження переважно орієнтовані на оцінювання ефективності бюджетних витрат, натомість питання оцінювання ефективності функціонування ВНП СПОЗ як системних організаційних військово-економічних механізмів, що здебільшого орієнтовані у своїй діяльності на кошти не юридичних, а фізичних осіб із забезпеченням певних складових підготовки за рахунок Збройних Сил, то їх висвітлено недостатньо і практично не розроблено. Отже, потрібно розробити єдині методичні підходи до оцінювання ефективності функціонування ВНП СПОЗ.

Метою статті є аналіз та визначення основних показників ефективності функціонування системи підготовки офіцерів запасу в Україні, інтегрального показника та критерію ефективності функціонування сучасних ВНП СПОЗ.

Це дасть змогу окреслити можливі напрями підвищення ефективності навчання за програмою підготовки офіцерів запасу. Цьому має передувати з'ясування змісту основних категорій, принципів та концептуальних засад, необхідних для подальшого реформування СПОЗ в Україні.

Щоб оцінювати ефективність функціонування СПОЗ важливо розуміти, що принципи організації та фінансового забезпечення військової підготовки в різних ВНП СПОЗ не є стандартними, їх формує орган управління ВНП залежно від таких загальних показників ефективності, як вартість та результативність. Водночас при рівних зазначених умовах якості освітніх послуг, що надаються різними ВНП ЗВО (кафедрами військової підготовки ВВНЗ), як правило на цей час суттєво відрізняються.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що це дослідження є актуальним і може сприяти розвитку теоретичних аспектів оцінювання ефективності функціонування військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Організація, порядок планування та методика військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу визначені на підставі вимог Законів України “Про військовий обов’язок і військову службу”, “Про вищу освіту”, “Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу”, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.02.2012 року №48 (зі змінами) та “Інструкції про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, затвердженої наказом Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 14.12.2015 року №719/1289 (зі змінами) [1–5].

Аналіз вимог вищезазначених документів дав можливість встановити множину показників ефективності функціонування ВНП СПОЗ, які можливо об’єднати у дві загальні групи. Це показники, що характеризують **вартість**

військової підготовки (затрати кожного із ВНП на військову підготовку громадян) та показники, що характеризують **результативність** (якість) військової підготовки громадян [1, 2, 3,4,5,6–9].

Категорія **вартості** відноситься до затратної, ресурсної складової ефективності і залежить від співвідношення обсягів підготовки офіцерів запасу за різними військово-обліковими спеціальностями з величиною затрат на їх підготовку. **Результативність** свідчить про відповідність затрат і досягнутих результатів підготовки фахівців – конкретним військовим цілям та завданням. Якщо при оцінці вартості увага концентрується на окупності затрат, які з урахуванням платної основи навчання та виконання планових показників відбору громадян на навчання, не мають бути надмірними, то при аналізі результативності – на мірі відповідності одержаних результатів (кваліфікації випускників) певним потребам та вимогам Збройних Сил України [5, 6-9].

Вартість і результативність є, по суті, різними складовими ефективності, між якими виникають певні суперечності. Наприклад, вартість може зменшуватися за рахунок великого обсягу навчаємих у ВНП, тоді як з погляду результативності доцільно було б (в умовах не сталого набору громадян на навчання) його обмежувати, враховуючи потребу забезпечення необхідної якості підготовки при постійному корегуванні штатного розпису ВНП, додаткових навчальних потужностей, змінної навчально-матеріальної бази, тощо і що, безумовно, буде збільшувати вартість.

Суттєву корективу у ці міркування вносить також вплив зовнішніх факторів (події на Сході України, зміни нормативних вимог, процеси відбору громадян України на навчання тощо), які безпосередньо впливають на бажання молоді проходити військову підготовку і відповідно на змінну динаміку та чисельності набору за останні роки. Вагомим чинником є збереження в Україні до цього часу переважно платної основи навчання.

Тому кожен ВНП СПОЗ, відповідно до регіону базування, спеціальностей підготовки фахівців та міркувань, що наведені вище, приймає свої рішення щодо планування та організації військової підготовки громадян.

Якщо мета ВНП полягатиме в простому зменшенні вартості військової підготовки, то вони вдаватимуться, наприклад, до зниження заробітної плати викладачів (чи їх кількості), оскільки це найвагоміша затратна стаття військової освіти. У такому разі вагомим виявиться лише кількісний результат - зменшення затрат незалежно від якості освітньої діяльності або ж ВНП оберуть інший шлях. Приміром зниження вартості навчання кожного студента, шляхом збільшення набору, активно працюючи в ЗВО та інформаційному просторі регіону і залучаючи молодь на навчання в межах визначених замовником обсягів підготовки фахівців. Але таке зростання чисельності навчаємих не обов'язково означатиме підвищення результативності. На що суттєво буде впливати наявність та кваліфікація НПП, рівень інформатизації навчально-виховного процесу у ВНП, стан НМБ, і в цілому внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності у ВНП СПОЗ. Адже, від цього безумовно залежить кваліфікація випускників. Але

це в свою чергу буде потребувати додаткових затрат на організацію військової підготовки громадян у ВВП [3-5].

Таким чином вартість військової підготовки характеризує економічну складову ефективності, тобто величину затрат, а також їх співвідношення з одержаними обсягами підготовки фахівців. Результативність відображає військово-економічну складову ефективності, а саме – відповідність результатів навчання майбутніх офіцерів запасу та їх кваліфікації – вимогам замовника [6-9].

Вищенаведений аналіз дозволяє сформувані дві наступні групи показників ефективності функціонування ВВП СПОЗ. А саме:

- показники, які безпосередньо визначають результати функціонування системи підготовки офіцерів запасу (тобто результативність військової підготовки у ВВП);

- показники, які визначають затратну сторону процесу підготовки офіцерів запасу (тобто вартість військової підготовки у ВВП).

До показників, які безпосередньо визначають результати функціонування системи належать:

- рівень підготовки громадян за результатами навчання за модулями підготовки та результатами складання випускного іспиту;

- здатність системи забезпечити сформованість практичних умінь та навичок, визначених кваліфікаційною характеристикою, за результатами проведення комплексних практичних занять та навчального збору.

До показників, які визначають затратну (вартісну) сторону процесу підготовки офіцерів запасу належать:

- витрати громадян на військову підготовку;

- виконання планового набору громадян на навчання;

- використання ОВТ, матеріально-технічних засобів, навчально-матеріальної бази, полігонів, навчальних центрів тощо в освітньому процесі ВВП;

- забезпеченість освітнього процесу озброєнням та військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами;

- укомплектованість ВВП науково-педагогічними працівниками та їх кваліфікація;

- використання сучасних інформаційних технологій, технологій дистанційного навчання в освітньому процесі тощо;

- забезпеченість військової підготовки навчально-методичною літературою;

Враховуючи вищезазначене в якості інтегрального показника ефективності функціонування ВВП СПОЗ пропонується векторний показник, що складається із *двох комплексних скалярних показників у вигляді показників середнього результату (1)*:

$$W = \left\{ K_{\text{яфп}}, C_{\text{поз}}^{\text{поз}} \right\} \quad (1)$$

де: $K_{яфп}$ – комплексний показник якості функціонування підрозділів СПОЗ, що включає в себе часткові показники, які безпосередньо визначають результати функціонування ВВП СПОЗ;

$C_{пит}^{ПОЗ}$ – питомі затрати на організацію процесу підготовки офіцерів запасу в кожному ВВП СПОЗ (приведені до одного студента). Комплексний показник, що включає в себе часткові показники, які визначають затратну сторону процесу підготовки офіцерів запасу в тому числі і витрати на всебічне забезпечення функціонування підрозділів СПОЗ.

Відповідно $C^{ПОЗ} = C_{пит}^{ПОЗ} \cdot n$ - абсолютна вартість (затрати на організацію процесу підготовки офіцерів запасу в кожному ВВП СПОЗ, а n – кількість навчаємих у ВВП СПОЗ);

Тоді поставлену задачу визначення ефективності організації процесу підготовки офіцерів запасу в кожному ВВП СПОЗ пропонується вирішувати за **наступним критерієм**, а саме ефективною, тобто такою, що відповідає сучасним вимогам до СПОЗ, буде така організація процесу військової підготовки у ВВП СПОЗ (W), при якій будуть досягатися цілі функціонування системи за двома комплексними показниками інтегрального показника ефективності (2). Тобто при:

$$W = \{K_{яфп}, C_{пит}^{ПОЗ}\} \geq W^* \quad (2)$$

$$K_{яфп} \geq K_{яфп}^*, C_{пит}^{ПОЗ} \geq C_{пит}^{*ПОЗ},$$

де $K_{яфп}^*$, $C_{пит}^{*ПОЗ}$ - відповідно нормативно встановлені комплексні показники якості функціонування підрозділів та питомих затрат на організацію процесу підготовки офіцерів запасу (нормативно встановленої вартості військової підготовки одного студента).

Тоді найкращим, найбільш ефективним ВВП СПОЗ будемо вважати підрозділ (кафедру, факультет) в якому організація процесу військової підготовки відповідає нормативним вимогам за комплексними показниками вартості та результативності, а комплексний показник якості функціонування підрозділів СПОЗ, крім того, буде максимальним (3). Тобто:

$$u^* : \max K_{яфп}(u), u \in U, \quad (3)$$

де U - множина підрозділів системи підготовки офіцерів запасу, що досліджується.

В якості комплексного показника якості функціонування ВВП $K_{яфп}$ пропонується комплексний показник, що включає часткові показники, які враховують результати навчання студентів за навчальними модулями, включаючи і випускний іспит $K_{рп}$, та показники рівня практичної підготовки студентів як

військових фахівців за результатами проведення КПЗ та навчального збору K_{nn} (4).

$$K_{яфн} = V_1 K_{pn} + V_2 K_{nn}, \quad (4)$$

де V_1 та V_2 – параметр, що враховує вагу показників ефективності в критерії, визначається, наприклад, методом шкальних оцінок [12-14]), $\sum_{i=1}^n V_i = 1$.

Показники K_{pn} та K_{nn} визначаються як відношення середнього балу за результатами вивчення усіх навчальних модулів (здачі іспитів, оцінки за практичну складову підготовки) до максимально можливої оцінки в балах за математичною залежністю (5):

$$R_{ff} = \frac{\sum_{i=1}^n W_i M_i}{\sum_{i=1}^n W_i M_{\max}}, \quad (5)$$

де M_i – середній бал студентів за результатами вивчення кожного (i -го) навчального модуля (виконання практичної вправи, залікової стрільби, комплексних практичних занять тощо) ($i=1,2,\dots,n$);

$M_{\max}$ – максимальний бал (для п'яти бальної системи оцінок $M_{\max} = 5$);

W_i – відносна вага (важливість) i -го навчального предмета, $\sum_{i=1}^n W_i = 1$.

Питомі затрати ВВНЗ (ВНП ЗВО) на навчання одного студента за програмою підготовки офіцерів запасу $C_{num}^{ПОЗ}$ можливо представити наступною математичною залежністю (6).

$$C_{num}^{ПОЗ} = B^{нпн} B^{см} C_{num}^{зво} + (C_{num}^{моу} + C_{num}^B) \quad (6)$$

де відповідно: $B^{нпн}$ – коефіцієнт, що враховує частку витрат на утримання НПП в загальній калькуляції витрат ВНП на військову підготовку громадян України;

$B^{см}$ – коефіцієнт, що враховує виконання планових показників набору громадян на навчання;

$C_{num}^{зво}$ – питомі витрати ВНП на послуги у галузі вищої освіти згідно затвердженої калькуляції з урахуванням типових нормативів на утримання НПП і що фактично визначають витрати на навчання за програмою військової підготовки кожного студента, що навчається за власні кошти;

$C_{num}^{моу}$ – питомі витрати Міністерства оборони України, пов'язані із всебічним забезпеченням проведення військової підготовки;

C_{num}^B – питомі витрати Міністерства оборони України, пов'язані із бюджетною програмою навчання частини громадян.

Відповідно відносний показник затратної складової ефективності військової підготовки у ВНП СПОЗ $C_{num}^{ПОЗ}$ (витрати та забезпечення) можливо представити наступною математичною залежністю (7).

$$C^{ПОЗ} = \frac{C_{num}^{ПОЗ}}{C_{num}^{*ПОЗ}} \quad (7)$$

Враховуючи вищезазначене, математичні залежності (1; 2; 3; 4; 5; 6; 7), представимо **цільову функцію** ефективності функціонування ВВП СПОЗ ($W_{яфн}$) за наступною математичною залежністю (8):

$$W_{яфн} = \frac{1}{W^*} (K_{яфн} + C^{ПОЗ}) = \frac{W}{W^*} \geq 1 \quad (8)$$

$$\text{при } K_{яфн} \geq K_{яфн}^*, \quad C_{num}^{ПОЗ} \geq C_{num}^{*ПОЗ},$$

Таким чином, відповідно до математичної залежності (8) ефективна організація процесу ВВП СПОЗ буде вважатися, при якій будуть досягатися цілі функціонування системи за двома комплексними показниками інтегрального показника ефективності $W \geq W^*$ (з урахуванням обмежень), а цільова функція (її кількісна оцінка), що характеризує якість функціонування ВВП СПОЗ при цьому не має бути меншою за одиницю. Тобто $W_{яфн} \geq 1$.

Дана цільова функція дозволить, при необхідності, кількісно оцінити якість навчання майбутніх офіцерів запасу ВВП СПОЗ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже у процесі дослідження проаналізовано та запропоновано основні показники ефективності функціонування підрозділів системи підготовки офіцерів запасу в Україні, визначено інтегральний показник та критерій ефективності функціонування сучасних ВВП СПОЗ.

В обраному інтегральному показнику та критерію ефективності враховані комплексні показники складових ефективності системи підготовки офіцерів запасу (вартість та результативність), які визначають результати (якість) навчання студентів за навчальними предметами (модулями) в тому числі і показники рівня практичної підготовленості студентів за результатами проведення КПЗ, навчального збору тощо та питомі затрати ВВНЗ (ВВП ЗВО) на навчання за програмою підготовки офіцерів запасу, а також показники якості забезпечення освітнього процесу у ВВП СПОЗ.

Із використанням розроблених єдиних методичних підходів до оцінювання ефективності функціонування ВВП СПОЗ визначено цільову функцію ефективності функціонування підрозділів СПОЗ, за допомогою якої можливо кількісно оцінити якість підготовки офіцерів запасу в різних підрозділах та регіонах СПОЗ Збройних Сил України, що в свою чергу дозволить обґрунтувати можливі напрямки підвищення ефективності навчання за програмою підготовки офіцерів запасу та з'ясувати зміст основних категорій, принципів і

концептуальних засад, необхідних для подальшого реформування СПОЗ в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про освіту” (2017) // [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-56.htm.
2. Закон України № 1556-VII (2014) “Про вищу освіту”/[Електронний ресурс]. –режим доступу:<http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
3. Закон України (2006) “Про військовий обов’язок і військову службу” (Нова редакція від 4 квітня 2006 року № 3597 – IV).
4. Постанова Кабінету міністрів України від 1 лютого 2012 р. № 48 “Про затвердження Порядку проведення військової підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмою підготовки офіцерів запасу”: Урядовий кур’єр. – К., 2012.
5. Інструкція про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, затверджена наказом МОУ/МОНУ від 14 грудня 2015 року № 719/1289 (зі змінами).
6. Нещадим М. І. (2003). Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія. / М. І. Нещадим – Київ : ВПЦ, 852.
7. Артюшин Г. М. (2001) Актуальні проблеми вищої професійної підготовки військових кадрів / Г. М. Артюшин // Військова освіта: зб. наук. пр. № 9. – К.: ГУКП НМЦВО МОУ, 123-128.
8. Каленюк І.С. (2001) Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку: монографія / І.С. Каленюк. – К.: ТОВ “Кадри”, 326 с.
9. Каленюк І.С. Критерії ефективності витрат на освіту: Каленюк І.С // [Електронний ресурс. Економічний Часопис-XXI]. -- режим доступу: mail: admin.osp@gmail.com.
10. Крикунов К. М. Необходимые условия подготовки офицеров в гражданских ВУЗах / К. М. Крикунов. // [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://cyberleninka.ru/.../neobhodimye-usloviya-podgotovki-ofitserov-v-grazhdanskih-vuzah>.
11. Марценківський В. Т. (2010) Перспективи розвитку інноваційних технологій у підготовці офіцерів запасу / В. Т. Марценківський // Збірник матеріалів науково-практичного семінару “Використання методів активного навчання у навчально-виховному процесі підготовки офіцерів запасу”. – К. : НАОУ, 207-209.
12. Пермяков О. Ю. (2008) Інформаційні технології і сучасна збройна боротьба / О. Ю. Пермяков, А. І. Сбітнев – Луганськ: Знання, 202.
13. Кузьмін Е. О. (2011) Обробка та аналіз статистичних і експертних даних// Е. О. Кузьмін, В. М. Лук’яничук, В. К. Петров, В. М. Чегринець – Київ: НУОУ, 122.
14. Кузьмін Е. О. (2013) Аналітична модель процесу функціонування системи управління / Е. О. Кузьмін, В. М. Лук’яничук // Труді університету : Збір. наук. праць. – К.: НУОУ, №120.
15. Питання психології Вісник Національного університету оборони України 2 (45) /2015, 247 УДК 355.001.89.005 Стадник В. В., кандидат наук із соціальних комунікацій, № 6. – С. 12–15 Питання психології Вісник Національного університету оборони України 2 (45) /2015 253.
16. Фильков С. (1996) Подготовка офицеров запаса в странах Западной Европы / С. Фильков // Зарубежное военное обозрение. № 6. 12–15.
17. Шестаковська Т.Л. (2013) Методика оцінки ефективності функціонування закладів загальної середньої освіти // [Електронний журнал Дніпровського державного аграрно-економічного університету]. Ефективна економіка № 5, 2013.

REFERENCES

1. Law of Ukraine “On Education” (2017) // [Electronic resource]. –Access mode: http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-56.htm.

2. Law of Ukraine № 1556-VII (2014) "On higher education" // [Electronic resource]. –Access mode: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
3. Law of Ukraine (2006) "On Military Duty and Military Service" (New version of April 4, 2006 № 3597 - IV).
4. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 1, 2012 № 48 Kyiv "On Approval of the Procedure for Conducting Military Training of Students of Higher Educational Institutions under the Reserve Officers Training Program": Government Courier. - K., 2012.
5. Instruction on the organization of military training of citizens of Ukraine according to the training program of reserve officers, approved by the order of the Ministry of Internal Affairs / Ministry of Education and Science of December 14, 2015 №719 / 1289 (as amended).
6. Neschadym MI (2003). Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: monograph. / MI Neschadym - Kyiv: VPTs "Kyiv University", 852.
7. Artyushin GM (2001) Actual problems of higher professional training of military personnel / GM Artyushin // Military education: collection. Science. пр. № 9. - K.: ГУКП НМЦВО МОУ, 123-128.
8. Kalenyuk IS (2001) Education in the economic dimension: the potential and mechanism of development: a monograph / I.S. Kalenyuk. - K.: ТОВ «Кадри», 326 с.
9. Kalenyuk IS Criteria for the effectiveness of education costs: Kalenyuk IS // [Electronic resource. Economic Journal-XXI]. -- access mode: mail: admin.osp@gmail.com.
10. Krikunov KM Necessary conditions for the training of officers civil universities / KM Krikunov. // [Electronic resource]. - repress access: <http://cyberleninka.ru/neobhodimye-usloviya-podgotovki-ofitserov-v-grazhdanskih-vuzah>.
11. Martsenkivsky VT (2010) Prospects for the development of innovative technologies in the training of reserve officers / VT Martsenkivsky // Collection of materials of the scientific-practical seminar "The use of active learning methods in the educational process of training reserve officers". - K.: НАОУ, 207-209.
12. Permyakov O. Yu. (2008) Information technologies and modern armed struggle / O. Yu. Permyakov, AI Sbitnev - Lugansk: Knowledge, 202.
13. Kuzmin EO (2011) Processing and analysis of statistical and expert data // E.O. Kuzmin, VM Lukyanchuk, VK Petrov, VM Chegrenets - Kyiv: NUOU, 122.
14. Kuzmin EO (2013) Analytical model of the process of functioning of the control system / EO Kuzmin, VM Lukyanchuk // Proceedings of the University: Collection. Science. wash. - K.: НУОУ, №120.
15. Questions of psychology Bulletin of the National University of Defense of Ukraine 2 (45) / 2015 247 UDC 355.001.89.005 Stadnyk VV, Candidate of Sciences in Social Communications, № 6. - P. 12–15 Questions of psychology Bulletin of the National University of Defense of Ukraine 2 (45) / 2015 253.
16. Filkov S. (1996) Training of reserve officers in Western Europe / S. Filkov // Foreign Military Review. № 6. 12–15.
17. Shestakovskaya TL (2013) Methods for assessing the effectiveness of the functioning of general secondary education // [Electronic Journal of the Dnieper State Agrarian and Economic University]. Efficient economy № 5, 2013.

РЕЗЮМЕ

Вадим Марценковский,
кандидат технических наук, доцент
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского
Евгений Камалов,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

Николай Клонцак,
кандидат военных наук
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черныховского

Оценка эффективности функционирования военных учебных подразделений в системе подготовки офицеров запаса

В условиях гибридной войны, которая продолжается на Востоке Украины, изменения форм и способов применения Вооруженных Сил Украины особую актуальность приобрела проблема эффективности военной образовательной деятельности, соответствующей требованиям современности. Особенно это касается подготовки офицеров запаса в Украине.

Проведенный анализ действующей нормативно-правовой базы, требований настоящего о порядке и организации подготовки офицеров запаса, дал возможность авторам в ходе исследования установить множество показателей эффективности функционирования военных учебных подразделений системы подготовки офицеров запаса и предложить способ их объединения в два общих типа. Это типы показателей, характеризующих стоимость и результативность (качество) военной подготовки граждан в военных учебных подразделениях.

Исходя из этого, в статье впервые установлены основные комплексные и частичные показатели вышеупомянутых составляющих эффективности функционирования подразделений системы подготовки офицеров запаса в Украине (стоимость, результативность) и определен соответствующий интегральный показатель и критерий эффективности их функционирования.

Основой оценки эффективности функционирования системы подготовки офицеров запаса стало то, что на сегодня, принципы организации и финансового обеспечения военной подготовки в различных военных учебных подразделениях системы подготовки офицеров запаса разные, то есть формируются органом управления каждого военно-учебного подразделения, существенно влияет на их расходы (затраты) на военную подготовку граждан и соответственно на ее результативность (качество) в каждом военно-учебном подразделении системы подготовки офицеров запаса.

С использованием предложенных методических подходов к оценке эффективности функционирования военных учебных подразделений высших учебных заведений определено целевую функцию эффективности функционирования системы подготовки офицеров запаса, с помощью которой можно количественно оценить качество подготовки офицеров запаса в различных подразделениях и регионах системы подготовки офицеров запаса Вооруженных Сил Украины. Это позволит установить возможные направления повышения эффективности обучения по программе подготовки офицеров запаса и выяснить содержание основных категорий, принципов и концептуальных основ, необходимых для дальнейшего реформирования системы подготовки офицеров запаса в Украине.

Ключевые слова: подготовка офицеров запаса; показатели и критерий эффективности функционирования; система подготовки офицеров запаса; функционирования военных учебных подразделений высших учебных заведений.

SUMMARY

Vadym Martsenkivsky,
candidate of Technical Sciences, Associate Professor
National Defense University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovskiy
Eugene Kamalov,
National Defense University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovskiy

Mykola Klontsak,
candidate of military sciences
National Defense University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovskyi

Evaluation of efficiency of functioning of military educational units in the stock officers training system

In the conditions of the hybrid war that is going on in the East of Ukraine, changes in the forms and methods of application of the Armed Forces of Ukraine, the problem of the effectiveness of military educational activities, which would meet modern requirements, has become especially relevant. This is especially true of the training of reserve officers in Ukraine.

The analysis of the current legal framework, current requirements for the procedure and organization of training of reserve officers, allowed the authors to establish many indicators of the effectiveness of military training units of the training of reserve officers and suggest a way to combine them into two common types. These are the types of indicators that characterize the cost and effectiveness (quality) of military training of citizens in military training units.

Based on this, the article for the first time establishes the main complex and partial indicators of the above components of the effectiveness of units of the training of reserve officers in Ukraine (cost, effectiveness) and identifies the relevant integrated indicator and criteria for their effectiveness.

The basis for assessing the effectiveness of the training system of reserve officers was that today, the principles of organization and financial support of military training in different military training units of the training of reserve officers are different, ie formed by the governing body of each military training unit, which significantly affects their costs (costs) for military training of citizens and, accordingly, for its effectiveness (quality) in each military training unit of the reserve officer training system.

Using the proposed methodological approaches to assess the effectiveness of military training units of higher education institutions, the target function of the effectiveness of the reserve officer training system is determined, which can be used to quantify the quality of reserve officers training in different units and regions of the reserve officer training system. This will make it possible to identify possible areas for improving the effectiveness of training for the reserve officer-training program and to clarify the content of the main categories, principles and conceptual principles necessary for further reform of the reserve officer training system in Ukraine.

Key words: *training of reserve officers; indicators and criterion of efficiency of functioning; system of training of reserve officers; functioning of military educational divisions of higher education institutions.*